

กัณฑ์ที่ ๒๗ 1 มงคลสูตร

จิตของผู้ที่โลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว ๑

เป็นจิตไม่ยินร้าย ๑

เป็นจิตไม่ยินดีที่ ๑

เป็นจิตเกษม ๑

๒๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺสฯ (๓ จบ)

ผฏฺฐสฺส โลกธฺมเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ

อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมจฺจลฺมุตฺตมํฯ

เอตาทิสานิ กตฺวาน สพุทฺตถมฺปราชิตา

สพุทฺตถ โสตุถิ คจฺจนฺติ ตนฺเตสํ มจฺจลฺมุตฺตมนฺติฯ

ขุ.ขุ.(บาลี) ๒๕/๖/๔

บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถาแก้ด้วยมงคลสูตรในคาถาสุดท้ายสืบท่อไป จะชี้แจงแสดงตาม วาระพระบาลี คลึ่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอเป็นเครื่องประดับประคองฉลองศรัทธา ประดับสติปัญญาคุณสมบัติ ของท่านผู้พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ ทุกถ้วนหน้า

เริ่มต้นแห่งมงคลสูตรในคาถาท้ายว่า ผฏฺฐสฺส โลกธฺมเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ อโสภํ วิรชํ เขมํ เอ ตมฺมจฺจลฺมุตฺตมํ ว่าจิตของบุคคลผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว ย่อมไม่เศร้า โศก ย่อมปราศจากความขุ่นมัว เป็นแดนเกษมจากโยคะ ได้ชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุด นี่เป็นเนื้อความ ของพระบาลี คลึ่ความเป็นสยามภาษาได้ความแค่นี้ ในคาถา เอตาทิสานิ กตฺวาน สพุทฺตถมฺปราชิตา สพุทฺตถ โสตุถิ คจฺจนฺติ ตนฺเตสํ มจฺจลฺมุตฺตมนฺติ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย กระทำซึ่งมงคลทั้งหลาย เช่นนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง ย่อมถึงซึ่งความสวัสดิ์ในที่ทั้งปวง ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด นี่เป็นคาถาสุดท้ายในมงคลสูตร คลึ่ความเป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้ ต่อไปนี้จะอธิบายเป็น ลำดับไป

จิตของบุคคลใดอันโลกธรรมถูกต้องแล้วไม่หวั่นไหว มีจิตเป็นตัวเย็นและโลกธรรม ทั้งหลายเป็นตัวจร โลกธรรมท่านจัดเอาไว้ ๘ อย่าง ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเตียน ทุกข์ จัดเป็น อริฏฐารมณั่ภาคหนึ่ง ลาก ยศ สรรเสริญ สุข นี่เป็น อริฏฐารมณั่ สิ่งเป็นที่นิยมน่าปรารถนาทุกถ้วน หน้า เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเตียน ทุกข์ นั้นเป็นอนิฏฐารมณั่ไม่เป็นที่นิยมทุกถ้วนหน้า ไม่ปรารถนาทั้ง นั้น ที่เป็นอริฏฐารมณั่ อนิฏฐารมณั่นี้มีประจำโลก ถ้าโลกนี้มีอยู่ตราบใด ก็มีอยู่ตราบนั้น ถ้าโลกนี้ ไม่มีอยู่ตราบใด ก็ไม่มีตราบนั้น อริฏฐารมณั่อนิฏฐารมณั่ทั้ง ๒ อย่างนี้ ก่อนเราเกิดมา ลาก ยศ

สรรเสริญ สุข เขาก็มีอยู่แล้ว เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวน ทุกข์ เขาก็มีอยู่แล้ว หรือ กำลังเราเกิดมา ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เขาก็มีอยู่แล้ว เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวน ทุกข์ เขาก็มีอยู่ เขาไม่ได้หายไป ทางไหน เขาประจำอยู่ในโลกนี้ เขาไม่ใช่ของใคร ใครจะถือเอาเป็นสิทธิ์ไม่ได้ เป็นของทั่วไปแก่มนุษย์ ที่เกิดมาในโลก หรือสัตว์ใดๆ ที่เกิดมาในโลกก็แบบเดียวกัน ส่วนลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็น อริฏฐารมณ์ นิยมชมชอบทั้งนั้น เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวน ทุกข์ เป็นอนิฏฐารมณ์ ไม่นิยมชมชอบทั้ง นั้น

เหตุนี้ เราท่านทั้งหลายเมื่อมาประสบพบพุทธศาสนาแล้ว มีที่หลีกเลี่ยงแต่อย่างใด แต่ผู้ที่ไม่ได้ฟังธรรม ของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ก็ไม่รู้จะหลีกเลี่ยงไปไหน ทำไหน อย่างไร ผู้ที่ได้ฟังธรรมของ พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ก็รู้จักหลีกเลี่ยง ผู้ที่ได้ฝึกฝนใจในธรรมของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ก็มีที่ หลีกเลี่ยงในอริฏฐารมณ์อนิฏฐารมณ์เหล่านี้ ถ้าไม่ได้ฝึกฝนใจในธรรมของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ก็ ไม่มีท่าจะหลีกเลี่ยง ถ้าว่าได้ฟังธรรมของสัตบุรุษหรือได้ฝึกฝนในธรรมของสัตบุรุษแล้วก็มีท่าที่จะ หลีกเลี่ยง ถ้าไม่ได้ฟังธรรมของสัตบุรุษหรือได้ฝึกฝนในธรรมของสัตบุรุษแล้ว ก็ไม่มีท่าหลีกเลี่ยงอีกเหมือน กัน เหตุนี้เราท่านทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต

เมื่อรู้จักชนิดของอริฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์เหล่านี้แล้ว มีที่หลีกเลี่ยงได้ จิตของเราที่จะรับอริฏฐารมณ์ หรืออนิฏฐารมณ์ จิตหลีกเลี่ยงจากอริฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์เหล่านี้ ต้องบังคับจิตให้ดี จิตของเรา ต้องมีที่ตั้ง ตั้งจิตเสียให้ดี ให้ถูกหลักถูกฐานของที่ตั้งจิตเสียให้ดีแล้ว จะต่อสู้ซึ่งอริฏฐารมณ์และอนิฏฐา รมณ์เหล่านี้ได้ ถ้าว่าตั้งไม่ดีแล้วละก็ จะต่อสู้ซึ่งอริฏฐารมณ์อนิฏฐารมณ์ไม่ได้เลย

ตั้งให้ดีจะตั้งตรงไหน ต้องตั้งที่ตั้งของเขา ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์ เท่า ฟองไข่แดงของไก่ สะดือทะเลหลังซึ่งด้ายกลุ่มเส้นหนึ่งตั้ง ขวาทะเลซ้าย ซึ่งด้ายกลุ่มเส้นหนึ่งตั้งแค่นั้น ตั้งด้วยกันทั้ง ๒ เส้น ตรงกลางจรดกัน ตรงกลางที่จรดกันของกลางนั้นแหละ ตรงนั้นเรียกว่ากลางกั กใจหยุดที่กลางกันั้นแหละ ถูกกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์ เท่าฟองไข่แดงของไก่ หมั่นเอาใจจรดอยู่ตรงนั้นแหละ เริ่มต้นก็หมั่นเอาใจจรดอยู่ตรงนั้นแหละเสมอ จะนั่ง จะนอน จะเดิน จะกิน จะดื่ม จะมี จะทำ จะพูด จะอุจจาระ จะปัสสาวะ ก็หยุดตรงนั้นเสมอ แล้วก็ไม่ค่อยจะอยู่ จรด ไป เถอะจรดหนักเข้าๆ พอชินหนักเข้าก็ชำนาญ หนักเข้าๆ ก็อยู่ พออยู่เท่านั้นยิ้มแล้วละเรา พอใจ หยุดตรงนั้นเท่านั้น ยิ้มแล้วละ

พอใจหยุดเสียได้เท่านั้นแหละ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวน ทุกข์ ไม่กระทบ กระเทือนแล้ว เฉยเสียแล้วละ ไม่เอาใครเดือดร้อนด้วยอริฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์แล้ว ต้องทำใจให้หยุด พอหยุดเสียเท่านั้นทั้งอริฏฐารมณ์อนิฏฐารมณ์ ทำอะไรไม่ได้ ตรงนั้นนั่นแหละ ถ้าทำใจให้หยุดตรงนั้น แล้วก็ได้ละก็ ถูกส่วนละ ถูกส่วนเช่นนั้นละก็ สิ่งที่เป็นอริฏฐารมณ์ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เกิด ส่วนที่ เป็นอนิฏฐารมณ์ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวน ทุกข์ ไม่กระทบกระเทือน ทำให้จิตกระทบกระเทือนไม่ ได้

ถ้าจิตเป็นขนาดนี้แล้ว บุคคลนั้นถึงซึ่งความสูงสุดแล้ว ถึงซึ่งมงคลแล้ว เข้าถึงซึ่งเนื้อหนังมงคลแล้ว เป็นตัวมงคลขึ้นแล้ว บุคคลนั้นเป็นตัวมงคลขึ้นแล้ว นี่ยากได้มงคลต้องทำอย่างนี้ละ ถ้าทำไม่ถูก อย่างนี้ละก็ไม่ได้มงคลทีเดียว ถ้าว่าอาตุรเดือดร้อนไป ตามอิฏฐารมณ อภิฏฐารมณเป็นอัมงคลแท้ๆ อัมงคลไม่ใช่เป็นแต่เฉพาะฆราวาสหญิงชายนะ ภิกษุสามเณรเหมือนกัน พอสงบไม่หลง ทำใจหยุดไม่ได้ก็เป็นอัมงคลแท้ๆ เมื่อรู้เช่นนั้น รู้จักละมงคลอัมงคลเช่นนี้ นี่ต้องเพียรทำใจให้หยุดเข้าที่ หยุดได้ เวลาใดก็เป็นมงคลเวลานั้น ถ้าหยุดไม่ได้เวลาใดก็เป็นอัมงคลเวลานั้น รู้จักชัดดังนี้ละ เมื่อรู้จักชัด ดังนี้ละก็ นี่เป็นข้อที่ ๑

ข้อที่ ๒ อโสก โสกะ นะเขาแปลว่าความผาก ความเผือด ความผากของใจ ความเผือดของใจ ความแห้งของใจ ความแห้งเผือดของใจ นั้นเรียกว่า โสกะ เขาแปลว่าความแห้ง โสโก โสจนา โสจิตตัตต อุนโต โสโก อุนโต ปริโสโก แห่งเหือดโดยรอบ ผาดเผือดโดยรอบของใจ นั้นเรียกว่าความโศก โศกนั้นแหละ ที่จะมีกับจิต ของบุคคลใดขึ้นได้ก็เพราะอาศัยใจนะ หยุด พอใจหยุดเข้าไปเวลาใด เวลานั้นโศก ผอมลงไปทันที โศกนี้จะเกิดเวลาใด เวลาพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบใจ พลัดพรากจากพี่น้องวงศ์ญาติญาติใครๆ หรือตายจากกันนั้นแหละ โศกเกิดละ พอโศกเกิดขึ้นเวลาใดใจผาดเผือด ข้างในนะไม่ได้แห้งผากแต่อย่างหนึ่งอย่างใด พอความโศกเกิดขึ้นเท่านั้นแหละ แห้งไปทันทีทีเดียว คนมีเรี่ยวมีแรง คนอ้วนนั้นแหละ หหมดแรงนอนผล็อยทีเดียว นั้นแหละความแห้งเหือดของใจละ ความโศกละ นี้ความโศกกระทบหัวใจเข้าแล้วเช่นนี้ ความโศกกระทบดวงใจเข้าแล้วเช่นนี้ เป็นไปตามอำนาจของความโศกแล้ว ต้องเป็นดังนี้ ต้องแก้ไขทันที ทำใจหยุดเสีย พอใจหยุดเสียเท่านั้นแหละ ไม่ยกโศกแต่ชนิดเดียว โลกธรรมจะมารกระทบสักเท่าหนึ่งเท่าใดก็ไม่โศก เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวน ทุกข์ สักเท่าหนึ่งเท่าใดก็ไม่โศก พลัดพรากจากเมีย ลูกสาว สักเท่าหนึ่งเท่าใดก็ไม่โศก เพราะใจหยุดเสียแล้ว

ไม่ใช่เท่านั้น ใจหยุดเสียแล้ว วิรชี่ ปราศจากความขุ่นมัว วิรชี่ ปราศจากฐลึเศร้าหมองก็ไม่มีแก้ไข เพราะใจหยุดเสียแล้ว ไม่เศร้าหมองไม่ขุ่นมัวแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลยทีเดียว ไม่เศร้าหมองไม่ขุ่นมัวเลย เพราะใจหยุดเสียแล้ว ถ้าใจไม่หยุดเสียแล้ว โลกธรรมกระทบก็ไม่ได้ เศร้าหมองบ้าง ขุ่นมัวบ้าง ด้วยประการต่างๆ เหตุนี้ต้องคอยระวังตัวทีเดียว ระวังตัวอย่าให้เศร้าหมองขุ่นมัวได้ ถ้าเศร้าหมองขุ่นมัวได้ เพราะตัวใจไม่ทันกับดวงจิต ใจกว่าดวงจิต ไม่ทำจิตให้หยุดเสีย ทำจิตปล่อยไปตามอารมณ์ ไปกินกับอารมณ์ เมื่อเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเดียวนทุกข์ เข้าไประดมได้เช่นนี้ ก็ทำจิตให้เศร้าหมองขุ่นมัวไม่ผ่องใส เมื่อจิตไม่ผ่องใส นั้นลงโทษตัวเอง ไม่ไปลงโทษใคร ลงโทษตัวของตัวเอง นี่เป็นข้อที่ ๓

ข้อที่ ๔ เขมร ถ้าว่าจิตหยุดเสียได้ละก็ เขมร ที่เดียว เกษมผ่องใสเหมือนอย่างกับกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้าทีเดียว เกษมผ่องใสขนาดนั้น จิตเกษมผ่องใสเช่นนั้นแล้ว จิตดวงนั้นแหละตัวมงคลแท้ๆ ที่เรียกว่า มงคล อุดมม นั่นแหละตัวมงคลแท้ๆ เทียว เหตุเครื่องถึงซึ่งความเจริญจริง ถ้าจิตหยุดเช่นนั้นเสียแล้วละก็ เงินนะ ไม่ต้องหายากหาลำบาก แต่อย่างไรหรอก ถ้าจิตผ่องใสขนาดนั้นแล้ว ไม่ต้องทำงาน

อะไรมากมายไปหรอก มันไหลเข้ามาเองนะ เงินนะ ไม่ได้ดรอ้น มีแต่เงินเข้าเงิน ออกไม่มีนะ ออกก็ เล็กๆน้อยๆเข้ามามาก ผ่องใสอย่างนั้นละก็ นั่นตัวนั้นเป็นตัวสำคัญทีเดียว

ถ้าว่าผู้ครองเรือนต้องการให้มั่งมีเงินทองข้าวของมาก อย่างกระทบกระเทือนใจกัน ทำใจให้ใสอยู่ท่า เดียวแหละ ใจเป็นแดนเกษมอยู่เสมอไปอย่างนี้ ให้ตั้งจิตให้อยู่ ให้ดูของตัวไว้ให้ผ่องใสอยู่อย่างนั้น เงิน ทองไหลมาเป็นมงคลแท้ๆ มงคลแปลว่าเหตุเครื่องถึงซึ่งความเจริญ ไม่ใช่เหตุเครื่องถึงซึ่งความเสื่อม อับมงคล เหตุถึงซึ่งความเสื่อมทราม แต่ว่ามงคลนะ เหตุถึงซึ่งความเจริญ นี่ถ้ารู้ทางดำเนินของ พระพุทธศาสนาเช่นนี้แล้วละก็ ภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา พอบวชเข้าไปเป็นภิกษุสามเณรแล้ว ไม่ต้องทำอะไร ต้องทำใจให้ใสเท่านั้นแหละ ทำใจใสแล้วก็เป็นที่ใช้ได้ ถ้าใจไม่ใสภิกษุสามเณรนั้นใช้ไม่ได้ ยังเป็นภิกษุสามเณรแต่ภายนอก ภายในเป็นไม่ได้ พอใสภายในก็เป็นภิกษุสามเณรทีเดียว นั่นเป็นที่ไหว้ที่บูชาของมหาชนทีเดียว เป็นที่เคารพนบไหว้ทีเดียว ให้รู้หลักจริงดังนี้ละ ถ้ารู้จักหลักจริงดังนี้ละ ก็ นี่แหละข้อมงคล

แสดงมาตั้งแต่ต้นโน้นเป็น ๓๘ ข้อ ตั้งแต่ อเสวนา มาจนกระทั่งถึง จิตเกษม เป็นแดนผ่องใสนี้ เป็น มงคล ๓๘ ข้อ แต่ว่าสวดได้ ๓๗ เท่านั้นเอง เห็นจะไปคละกัน กับข้อใดข้อหนึ่ง ผู้เรียงบาลีจะเคลื่อน คลาดแต่อย่างใดก็ไม่รู้ แต่นั่นเป็นเรื่องของบาลีท่าน แต่ว่าที่ยืนยันมงคลนะมี ๓๘ แต่ว่าถ้าตรวจจริงมี ๓๗ ข้อ นับทั้งที่แสดงมา ๔ ข้อนี้เข้าด้วย ในคาถาเบื้องท้ายของมงคลน ใน ๔ ข้อนี้ ทำให้ใจหยุดใจ นิ่งใสได้ละ ก็นั่นแหละ เขตมงคลมุดมุด ใน ๔ ข้อแหละเป็นเหตุเครื่องถึงซึ่งความเจริญอันสูงสุด เอ ตาทีสาณิ กตวาน สพุพตุมปราชิตา สพุพตฺ สโตถึ คจฺจนฺติ ตนฺเตสํ มงฺคฺลฺมุดมฺนฺติ เทวตาและ มนุษย์ทั้งหลายกระทำซึ่งมงคลเช่นนี้แล้ว ทั้ง ๓๘ ข้อนั้น สพุพตุมปราชิตา สพุพตฺ ย่อมเป็นผู้ไม่ พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง มีแต่ชนะ ฝ่ายแพ้ไม่มีเป็นเด็ดขาดทีเดียว ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง สโตถึ คจฺจนฺติ ย่อมถึงซึ่งความสวัสดิ์ ในที่ทั้งปวง จะอยู่ในสถานที่ใดๆ ย่อมมีแต่ความสวัสดิ์เป็นเบื้องหน้า จะไปใน ป่าในดอนในดง ไปไหนไปเถอะ ย่อมมีแต่ความสวัสดิ์เรื่อยๆ ไป จะอยู่ในถ้ำในภูเขา อยู่ในสถานที่ใดมี แต่ความสวัสดิ์ ความอับมงคลความชั่วร้ายไม่มี มีแต่ความสวัสดิ์เป็นเบื้องหน้า ท่านจึงยืนยันว่า ย่อม ถึงซึ่งความสวัสดิ์ในที่ทั้งปวง ตนฺเตสํ มงฺคฺลฺมุดมฺนฺติ ข้อนั้นเป็นเหตุเครื่องถึงซึ่งความเจริญอันสูงสุดใน ธรรมวินัยของพระบรมศาสดา

ใน ๓๘ ข้อที่แสดงมาจบแล้วนี้ นี่แหละเป็นมงคลในทางพุทธศาสนา ท่านจึงจัดเป็นบาลีคัมภีร์ใหญ่ ถ้า จะแสดงให้กว้างขวางออกไปทีละข้อ ๆ ใน ๓๘ ข้อนี้ ต้องแสดงขนาด ๓๘ วันก็เห็นจะจบละ ๓๘ วัน นี้แสดงแต่เนื้อความของวาระพระบาลี คลีความเล็กน้อย ไม่กว้างขวางนัก มงคลทั้งหลายเหล่านี้แหละ ที่เรานิยมยกย่องชมเชยสรรเสริญกันนัก ทำอะไรก็ทำการเป็นมงคลๆ มงคลซี มีการมีงานอะไรเลี้ยง เหล้า กันคลีก็เดียว นั่นมงคลหรือนั่น เอาอับมงคลไปดันเข้าเสียแล้ว แล้วบอกว่าเป็นมงคลด้วย มงคลแต่ปากนะ เนื้อหนังไม่ขมมงคล เนื้อหนังเป็นอับมงคล มงคลแต่ปาก ถ้ามงคลจริงๆ ละก็ดังกล่าว แล้ว ๓๘ ข้อมานั้น ต้องทำใจให้ใส ทำใจให้เป็นสุขทีเดียว

พอทำใจใสได้เท่านั้นแหละ เป็นหนทางไปสู่มรรคผลในนิพพานทีเดียว นิพพาน สัจฉิกิริยาเย เพื่อจะ
กระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ทำใจใสเท่านั้น พอถูกส่วนเท่านั้นแหละ อ้ายที่ใสแหวนอยู่นั้นแหละ
ขยายส่วนออกไป ใจที่ใสนั้นขยายส่วนออกไป แต่พอขยายส่วนได้ส่วนเท่านั้น ใจพอใสก็หยุดนิ่งอยู่ที่
ใสนั้น หยุดในหยุดๆๆ อยู่หนึ่งแหละ เข้ากลางของหยุดทีเดียว กลางของกลางๆๆๆ ที่ในหยุดนั้น
แหละ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ เห็นดวงใสผุดขึ้นที่ใจหยุดนั้นแหละ เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใจก็
หยุดอยู่ที่กลางดวง ดวงที่ผุดขึ้นเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ หยุดกลางอยู่นั้น กลางของกลางๆๆๆ ซ้าย
ขวาหน้าหลังล่างบนนอกในไม่ไป

นี่ที่เณรฝรั่งสำเร็จไปแล้วนะ สำเร็จไปแล้ว ก็ทำทางนี้แหละ แบบเดียวดังนี้ทีเดียว ไม่ได้ไปทางอื่น พอ
ถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ ผุดขึ้นอีกดวงหนึ่ง เขาเรียกว่า ดวงศีล เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ เท่ากัน ใจ
ก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีลนั้นแหละ พอถูกส่วนเข้าผุดขึ้นอีกดวง ดวงเท่ากัน เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
เรียกว่าดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ กลางของกลางหนักขึ้นอีก พอถูกส่วนเข้า ผุดขึ้นอีกดวง
หนึ่งเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ นี้เรียกว่าดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั้นแหละ พอถูกส่วนเข้า
ผุดขึ้นอีกดวงหนึ่ง เขาเรียกว่าดวงวิมุตติ เท่าๆ กัน หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั้นแหละ ถูกส่วนเข้า ผุด
ขึ้นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่าดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้นแหละ พอถูก
ส่วนเข้าก็เห็นกายมนุษย์ละเอียด นี่ตัวจริงนะ เห็นอย่างนี้แหละ แล้วก็ไปเรื่อยไปที่เดียว

พอเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด เออ นี่มาอย่างไรกายมนุษย์ละเอียด อ้ายกายที่นอนฝันออกไป ไม่เคย
เห็นมันเลย นี่ทำไมมาเห็นมันเข้าละ เมื่อเห็นเข้าเช่นนี้แล้วเราจะทำอะไร อ้อ นี่มาอย่างไรกันละ
อ้อ มาจากใจหยุดนั้นแหละ ก็เอาใจของกายมนุษย์ละเอียดหยุดเข้าอีกนั้นแหละแบบเดียวกัน ไม่ได้มี
เป็นสองไปละ พอหยุดถูกส่วนเข้า เท่านั้นแหละ เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ใสเท่าดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่กลางดวง
ศีล ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่กลาง
ดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงวิมุตติญาณ
ทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็นกายทิพย์ อ้อ อ้ายนี้กายฝันในฝัน กาย
ของตัวเองแท้ๆ จำได้ เห็นหน้าเห็นตาจำได้ นี่เข้าถึงกายทิพย์แล้ว

พอถึงกายทิพย์เท่านั้น มันก็รู้ทีเดียว อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ ของมนุษย์ นี่ดับหมดแล้ว เหลือ
แต่โลภะ โทสะ โมหะ ในกายทิพย์ละ อ้อ อ้ายนี้กะเทาะกิเลส ออกไปเป็นชั้นอย่างนี้หรือ ดับได้อย่างไรนี้
เราไม่ต้องดับ มันดับเองนี่ พอถูกส่วนเข้าก็ดับเอง อย่างนั้นแหละ ไม่ต้องไปดับ จะดับมันตั้งแต่หนุ่มจน
แก่จนตาย ดับโลก โกรธ หลง ดับไม่ได้ อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ ดับไม่ได้ ต้องถอดไปเป็นชั้น
อย่างนี้จึงจะดับได้ พอไปถึงกาย ทิพย์เข้า อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ ดับ เหลือโลภะ โทสะ โมหะ
ทั้งหยาบทั้งละเอียด ใจกายทิพย์ก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ พอถูกส่วนเข้า
ถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวง

ใจกายอรุปรพหมลละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรุปรพหมลละเอียด ถูกส่วน
เข้า ถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าก็
เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วน
เข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลาง
ดวง วิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูก
ส่วนเข้าก็เข้าถึงกายธรรมโคตรภู รูปเหมือนพระปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม สี เป็นกระจกคั่นช่องสองเงา
หน้า พอเข้าถึงกายธรรมเท่านั้นแหละ กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย อวิชขานุสัยหมดแล้ว ไม่มีเลย หาย
ไปหมด เหลือแต่สักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สิลัพพตปราคาส ในกายโคตรภูบุคคล

ใจของธรรมกายโคตรภูก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายโคตรภู แต่ว่าดวงธรรมที่
ทำให้เป็นธรรมกายนะ หน้าตักธรรมกายโตเท่าไหนละ ก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลางโตเท่านั้น กลมรอบตัวนะ
ใหญ่ขึ้นไปทีเดียว ใจกายธรรมก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ก็เข้าถึงดวงธัมมา
นุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุด
อยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง
ดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวง
วิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะถูกส่วน
เข้า พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เข้าถึงกายธรรมโคตรภูละเอียด หน้าตัก ๕ วา สูง ๔ วา เกตุดอกบัวตูม
นะ กายธรรมโคตรภูละเอียดนะ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว

ใจกายธรรมโคตรภูละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมโคตรภูละเอียด ถูกส่วน
เข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้า
ก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางทางสมาธิ
ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่
ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัส
สนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงธรรมกายพระโสดา หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม สีหนักขึ้น นี้
หมดสักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สิลัพพตปราคาส เข้าถึงพระโสดาแล้วสังโยชนเบื้องต่ำหมดไป พอถึงพระ
โสดาแล้ว แต่ยังมีกิเลสอยู่ กามราคะ พยาบาท ยังมีอยู่

ใจธรรมกายพระโสดาก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระโสดา พอถูกส่วนเข้า
เท่านั้น เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว หยุดอยู่ศูนย์กลาง
ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าก็ เข้าถึงดวงศีลเท่ากัน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วน
เข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลาง
ดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ

ญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง ธรรมกายพระโสดา
ละเอียด หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจธรรมกายพระโสดาละเอียดก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระโสดาละเอียด
พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูก
ส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวง
สมาธิ ถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ
หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ
ญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงธรรมกายพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัว
ตูม ไสหนักขึ้นไป พอเข้าถึงพระสกทาคาเท่านั้น ส่วนกามราคะ พยาบาทอย่างหยาบ หมด เหลือ
แต่ละเอียด

ใจธรรมกายพระสกทาคาก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระสกทาคา พอถูก
ส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วน
เข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวง
สมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ
หยุดอยู่ ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ
ญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็ถึงธรรมกายพระสกทาคาละเอียด หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัว
ตูม ไสหนักขึ้นไป

ใจธรรมกายพระสกทาคาละเอียดก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระสกทาคา
ละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปญ
ฐาน ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวง
สมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าที่เข้าถึงดวงวิมุตติ
หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุต
ติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงธรรมกายพระอนาคา หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูม
ไสหนักขึ้นไป

ใจของธรรมกายพระอนาคาหยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระอนาคา พอถึงแค่นี้
เข้า กามราคะ พยาบาทขั้นหยาบขั้นละเอียด หมดแล้ว เหลือแต่รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ
อวิชชา ในกายพระอนาคา ใจพระอนาคาก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา
ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา
ถูกส่วนเข้าก็ เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดนึ่งอยู่
ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้า

ถึงดวงวิมุตติ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่
ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เข้าถึงธรรมกายพระอนาคาละเอียด

ใจธรรมกายพระอนาคาละเอียดหยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระอนาคา
ละเอียด พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติ
ปัญญา พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดนึ่ง
อยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็
เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่
ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงธรรมกายพระอรหัต หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา
เกตุดอกบัวตูม เท่ากับธรรมกายพระอนาคาละเอียด เท่ากัน พอถึงพระอรหัตก็หมดแล้ว รูปร่าง
อรุปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา นี้เรียกว่าเป็นสมุจเฉทปหาน เป็นพระอรหัตแล้วเป็นสมุจเฉทปหาน
กิเลสไม่ติดเท่าปลายผมปลายขน หมดกิเลสแค่นี้แหละ พอถึงพระอรหัตก็เสร็จกิจในพระธรรมวินัยของ
พระศาสดา

ใจพระอรหัตก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต พอถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึงดวงธัมมานุ
ปัสสนาสติปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงศีล หยุด
อยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง
ดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลาง ดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ
ถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เข้า
ถึงธรรมกายพระอรหัตละเอียด หน้าตัก ๓๐ วา สูง ๓๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนัก ขึ้นไป

ใจก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระอรหัตละเอียดนี้ เสร็จกิจในพระพุทธ
ศาสนาพระสมณโคดมแค่นี้ ปฏิบัติไปเถอะถึงแค่นี้แล้วก็แล้วละ เสร็จกิจทางธรรม ต่อไปไม่ต้องเรียนไม่
ต้องศึกษา เรียกว่ารู้เห็นเกิดขึ้นแล้วแก่เราทีเดียว กิจที่จะต้องทำอีกต่อไป กิจเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่
ต้องมีอะไรต่อไป ภพของเราต่อไป ไม่มี หมดภพแล้วแค่นี้ นี่เสร็จกิจในพระพุทธศาสนา เมื่อรู้จัก
หลักอันนี้แล้วก็เป็นอย่าง ไม่ยาก ของไม่ไซ่ทำยาก แต่ว่าได้เพียรกันนักแล้วทำกันได้เห็นได้มากแล้ว
โสดา สกทาคา อนาคา อรหัต ทำมาได้ก็จริง แต่ว่าไม่ติด ไปติดอยู่แค่โคตรภูเท่านั้นเอง ที่จะติด
โสดา สกทาคา อนาคา อรหัต ไม่ติด หลุดเสีย เพราะเหตุอะไรจึงหลุดไป มารเขารองราดเสีย เขา
เอาละเอียดมารองราดเสีย ไม่ติด กำลังแก้อยู่ ผู้เทศน์นี้แหละ เป็นตัวแก่ละ กำลังแก้ รวมพวกแก้อยู่ที่
เดียว แก้ไขย้ายละเอียดเหล่านี้ให้หมดให้ได้ หมดได้เวลาใดแล้วก็ โสดาจะติด สกทาคาจะติด อนาคา
จะติด อรหัตจะติด แล้วจะเหาะเหินเดินอากาศกันได้ทีเดียว ว่าไม่ข้านะ ไม่เกิน ๒๕๐๐ นะ คงจะ
สำเร็จกันแน่ ไม่คนใดก็คนหนึ่งละ ไม่ต้องสงสัยกันละ จะเอาให้ได้จริงได้จังเขี้ยวหนา นี้ให้รู้จักหลัก
จริงอย่างนี้ละ

เนรฝรั่ง ชั่วบวชเนรเท่านั้นแหละ เป็นฝรั่งแท้ๆ ตั้งแต่ใจหยุดใจใสไปจนกระทั่ง พระอรหันต์นี้ หน้าตัก ๓๐ วา นี้ ทำได้ตลอด ทำได้คล่องแคล่ว พอทำเสร็จแล้วๆ พอบวชเป็นเนรสำเร็จแล้วผู้เทศน์เป็น อุปัชฌาย์ บอกว่าให้ไปตามโยมผู้ชายมา ที่ตายไปแล้ว จำได้ไม่ช้หรือ ตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ แต่ว่าจำได้ เห็นจะมีรูป จำได้ ก็ไปตาม อุตสาหพยายามไปตาม ไปทูลพระพุทธรเจ้าพระสมณโคดมก็ไปทูลแล้ว ก็ ตอบว่า มาเกิดเป็นลูกสาวเขาเสียแล้ว เดียวนี้เป็นลูกสาวเขา อายุขนาดสัก ๑๐ ขวบได้ เป็นลูกสาว เขาเสียแล้ว ลูกสาวของตัวเองนั่นแหละ พ่อของตัวเองมาเป็นลูกสาวของตัวเอง ถ้าแก่จะประพตติผิดใน กาม จึงมาเกิดเป็นผู้หญิงเสีย ผู้ชายกลายเป็นผู้หญิงต้องประพตติผิดในกาม ถ้าไม่ผิดนะไม่เป็นผู้หญิง หรอก ถ้าผิดแล้วจึงเป็นกลับมาเป็นผู้หญิง นี่เขาเป็นฝรั่งแท้ๆ เขาทำได้ขนาดนี้เห็นไหมละ ชั่วบวช เท่านั้น

พระก็ดี เนรก็ดี ทำจริงก็เป็นทุกคนเท่านั้นแหละ จริงแค่ไหนละจะเป็นทุกคนนะ จริงแค่ชีวิตชีเป็นทุก คน จริงอย่างไรละ นั่งลงไปประเดี้ยวก็ได้รู้จริงกันละ นั่งลงไป เมื่อยเต็มที เข้าเมื่อยก็เมื่อยไป ปวด เต็มที เข้าปวดก็ปวดไป ทนไม่ไหว เข้าไม่ไหว ก็ทนไป ทนให้ไหว มันจะแตกก็แตกเดียวนี้ ดับให้มัน ดับเดียวนี้ ไม่ถอยเลย ให้เอาจริงเอาจัง ต้องเป็นทุกคน ไม่ต้องไปสงสัยละ

พระสิทธัตถะราชกุมารทำมาแล้ว เนื้อเลือดจะแห้งเหือดหมดไปไม่ว่า เหลือแต่กระดูกหนังข้างมัน นี้ มันก็เป็นทุกคนเท่านั้น แต่ไม่ถึงขนาดนี้นะซี พอนั่งเข้าไปพอ ปวดเล็กๆ น้อยๆ เมื่อยเล็กๆ น้อยๆ เอาแล้วแอดเสียแล้ว อ้อยเสียแล้ว นอนเสียแล้ว เอาเข้านั้นแล้ว จะเอาของจริง ตัวไม่จริงแล้วจะได้ อย่างไร ต้องจริงซี จริงเอาชีวิตเข้าแลก จึงจะได้สมความปรารถนานะ ใ้รู้เข้าใจของจริงอย่างนี้ละ เมื่อรู้เข้าใจของอย่างนี้ละก็ ไม่ต้องสงสัยละ ฟังรู้ชัดเถอะ บอกให้ตรงๆ ไม่วงแวงเวียนไปทางหนึ่งทาง ใดละ ทางไปของพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์แท้ๆ เขียวละ เมื่อรู้แน่เช่นนี้ละก็จงทำให้เป็น เป็นได้ทุกคน นั้นแหละ

ที่ชี้แจงแสดงมาตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา เอ เตน สจจวชุเซน ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติ ตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ สทา โสตุถิ ภวนตุ เต ขอความสุขสวัสดิ์จงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสมิสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า

อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาด้วยอรรถนียมความเพียงเท่านั้น

เอว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ๙